

Nr 28

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Genom en den 5 april 1963 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 147, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Härigenom förordnas, dels att 83 och 84 §§ lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att i sagda lag skall införas en ny paragraf, betecknad 85 a §, av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

83 §.

Styresman vid — — — — — 26 § tredje stycket.

Beslut av — — — — — stycket sägs.

Över fångvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag, så ock över länsstyrelses beslut i fråga om uppskov med verkställighet må klagan hos Konungen föras genom besvär, som skola ingivas till justitiedepartementet.

I länsstyrelses beslut i fråga om uppskov med verkställighet må ändring sökas genom besvär hos fångvårdsstyrelsen. Besvären skola ingivas till länsstyrelsen, som har att med eget yttrande skyndsamt insända handlingarna i ärendet till fångvårdsstyrelsen. Mot fångvårdsstyrelsens beslut må klagan ej föras.

Över annat fångvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag än som i tredje stycket sägs må klagan hos Konungen föras genom besvär, som skola ingivas till justitiedepartementet.

84 §.

Vid handläggning av ärende som avses i 28 § fjärde stycket, 36 § andra stycket, 38 § andra stycket eller

Vid handläggning av ärende som avses i 28 § fjärde stycket, 36 § andra stycket, 38 § andra stycket, 76 §

¹ Senaste lydelse av 83 §, se SFS 1956: 323.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

76 § skall fångvårdsstyrelsen bestå av överdirektören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som Konungen bestämmer jämte två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Såsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla den mening som är lindrigast för den intagne.

eller 83 § tredje stycket skall fångvårdsstyrelsen bestå av chefen för styrelsen eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som Konungen bestämmer jämte två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Såsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla den mening som är lindrigast.

85 a §.

Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos eller ankomma till intagen eller medföras av den som skall intagas i fångvårdsanstalt, må omhändertagas av styresmannen. Med omhändertagen egendom skall förfaras på sätt föreskrives i 3 § lagen den 9 maj 1958 om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Vad nu sagts skall i tillämpliga delar gälla jämväl alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som utan att känd ägare därtill finnes påträffas inom fångvårdsanstalt.

Belopp, som erhållits vid försäljning av omhändertagen egendom, tillfaller kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

Beträffande klagan över länsstyrelses beslut, som meddelats före ikraftträdandet, skola äldre bestämmelser gälla; dock skola besvär över beslut som nu sagts efter den 30 juni 1963 prövas av fångvårdsstyrelsen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att regeringsrätten skall befrias från handläggningen av mål om uppskov med verkställighet av frihetsstraff och att klagan över länsstyrelses beslut i sådan fråga i stället skall föras hos fångvårdsstyrelsen som sista instans. Vidare föreslås, att styresman för fångvårdsanstalt skall få befogenhet att omhändertaga alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel, som påträffas hos eller ankommer till den som är intagen i anstalten eller medföras av den som skall intagas eller som påträffas inom anstalten utan att känd ägare finnes.

A. Frågan om omhändertagande av alkoholhaltiga drycker

Fångvårdsstyrelsen har i skrivelse den 23 januari 1962 hemställt om lagstiftningsåtgärd i syfte att reglera befogenheten för styresman vid fångvårdsanstalt att omhändertaga alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel, som medföres till anstalten eller eljest påträffas där. Bestämmelser härom föreslås skola intagas i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Närmare redogörelse för innehållet i fångvårdsstyrelsens skrivelse återfinnes i propositionen å s. 5 och 6, vartill utskottet får hänvisa.

Över fångvårdsstyrelsens framställning har efter remiss yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, Göta hovrätt, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och Sveriges advokatsamfund. Riksåklagarämbetet har överlämnat yttranden av statsåklagaren i Stockholm, Föreningen Sveriges landsfogdar, Föreningen Sveriges stadsfiskaler och Föreningen Sveriges landsfiskaler, överståthållarämbetet yttrande av polismästaren i Stockholm samt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län yttrande av Göteborgs stads nykterhetsnämnd.

I *remissyttrandena* tillstyrkes, att en lagstiftning på det ifrågavarande området kommer till stånd.

Beträffande innehållet i *remissyttrandena* får utskottet hänvisa till propositionen s. 7 och 8.

Föredragande departementschefen, statsrådet Kling, anförde vid remiss till lagrådet av ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag angående ändring i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. i förevarande fråga följande:

I gällande lagstiftning saknas bestämmelser om hur man på fångvårdsanstalterna skall förfara med berusningsmedel av olika slag, som medföres till eller påträffas i anstalterna. Avsaknaden av sådana bestämmelser medför i vissa situationer påtaglig olägenhet, såsom när omhändertagna spritdrycker måste återlämnas till en frigiven, vars brottslighet kan antagas äga samband med alkoholproblem. Mot bakgrunden av det rådande läget har fångvårdsstyrelsen hemställt om lagstiftning i syfte att reglera fångvårdsmyndigheternas befogenhet att omhänderta spritdrycker och andra berusningsmedel.

Jag delar uppfattningen, att bestämmelser i ämnet är påkallade, och vill förorda, att frågan regleras i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Starka praktiska skäl talar för en sådan utformning av lagstiftningen, att man inte i något fall skall vara skyldig att på fångvårdsanstalterna hålla berusningsmedel i förvar för de intagnas räkning. Vad i ärendet förekommit synes mig inte ge anledning att stadga något undantag från denna princip.

Regleringen torde såsom fångvårdsstyrelsen föreslagit böra avse berusningsmedel, som någon medför när han inställer sig för att intagas i fång-

vårdsanstalt, och berusningsmedel, som påträffas hos intagen. Sådana berusningsmedel bör styresmannen för anstalten äga rätt att omhändertaga. I överensstämmelse med vad som stadgas i 63 § lagen om nykterhetsvård torde även berusningsmedel, som ankommer till en i anstalt intagen person, böra få omhändertagas.

Fångvårdsstyrelsen har tänkt sig, att den som medför spritdrycker eller andra berusningsmedel, när han anländer till fångvårdsanstalt för att intagas där, skulle tillerkännas rätt att på egen bekostnad få sådana tillhörigheter försända till någon plats, som han anvisar. En sådan rätt har inte någon motsvarighet i 63 § lagen om nykterhetsvård, och någon bestämmelse därom torde inte heller böra meddelas i förevarande sammanhang. Hinder bör dock inte föreligga för fångvårdsmyndigheten att, om särskilda omständigheter ger anledning därtill och det kan ske utan olägenhet, bereda den nykomne möjlighet att få egendomen försänd från anstalten.

Reglerna om förfarandet med omhändertagna berusningsmedel torde böra överensstämma med motsvarande regler i lagen om nykterhetsvård. I proposition nr 82 till årets riksdag föreslås sådan ändring av 63 § nämnda lag att beträffande förfarandet med omhändertagna berusningsmedel hänvisas till lagen den 9 maj 1958 om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. Denna senare lag föreslås i samma proposition i vissa avseenden ändrad och kompletterad i fråga om förfarandet med beslagtagna och förverkad egendom, bl. a. rusdrycker och öl. Bestämmelserna om förfarandet innebär, att den omhändertagna egendomen skall förstöras, om dess värde är ringa eller dess förstörande eljest måste anses försvarligt. I annat fall skall egendomen försäljas.

I straffverkställighetslagen torde böra uttryckligen angivas, att bestämmelserna angående omhändertagande av berusningsmedel från intagen person och vidare förfarande med egendomen även gäller sådana inom fångvårdsanstalt påträffade berusningsmedel, till vilka någon känd ägare inte finns. Självfallet bör befogenheten avse inte endast berusningsmedel, som påträffas i själva anstaltslokalerna, utan också egendom av ifrågavarande slag, som anträffas på anstaltens område.

Fångvårdsstyrelsen har föreslagit, att likvid vid försäljning av omhändertagna berusningsmedel skall tillfalla den intagne, om omhändertagandet skett vid ankomsten till anstalten, och eljest kronan. Enligt min mening saknas anledning att i förevarande fall tillämpa annan ordning än som gäller enligt nykterhetsvårdslagen. Det belopp som inflyter vid försäljning torde därför alltid böra tillfalla kronan. I det alldeles övervägande antalet fall lär det bli fråga om förstöring av egendomen, och i de fall, där försäljning sker, torde försäljningen endast kunna inbringa obetydliga belopp.

I anslutning till ett påpekande av en remissmyndighet vill jag i fråga om läkemedel av narkotikatyp framhålla, att de föreslagna bestämmelserna icke avser medel som från medicinsk synpunkt bedöms erforderliga för en intagen persons vård. Detta torde även utan uttrycklig föreskrift komma att iakttagas vid tillämpningen.

De av mig förordade bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1963. Visserligen föreslås de i den tidigare berörda propositionen 1963: 82 förordade ändringarna i lagen den 9 maj 1958 om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. skola träda i kraft först den 1 oktober 1963. Den omständigheten att man beträffande förfarandet med omhändertagna rusdrycker — till följd av hänvisning i 3 § nyssnämnda lag i dess fram till den 1 oktober 1963 gällande lydelse — under ett kvartal får tillämpa 90 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen saknar emellertid praktisk betydelse.

Lagrådet har lämnat det framlagda lagförslaget i förevarande del utan erinran.

B. Frågan om överflyttande av mål om uppskov med verkställande av straff från regeringsrätten till fängvårdsstyrelsen som sista instans

I skrivelse den 31 januari 1963 har *förvaltningsdomstolskommittén*, som har till uppgift att utreda frågan om den administrativa rättskipningens omfattning och organisation, hemställt om sådan ändring i nyssnämnda lag, att klagan över länsstyrelses beslut i fråga om uppskov med verkställighet framdeles skall föras hos fängvårdsstyrelsen som sista instans i stället för, såsom för närvarande gäller, hos regeringsrätten.

För innehållet i förenämnda skrivelse lämnas redogörelse i propositionen å s. 8—11.

Över framställningen av förvaltningsdomstolskommittén har efter remissyttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, Göta hovrätt, fängvårdsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och Sveriges advokatsamfund. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har överlämnat yttrande av poliskammaren i Göteborg.

Gällande bestämmelser. I lagen den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. m. har öppnats möjlighet till uppskov med avtjänande av straff. Sålunda stadgas i 15 § andra stycket, att den som icke är häktad må på ansökan erhålla uppskov med verkställigheten av straffarbete eller fängelse under viss tid, högst sex månader från den dag då domen får verkställas mot honom, om med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden synnerliga skäl för uppskov prövas föreligga. För kvinna som är havande eller ammar barn gäller, att uppskov må beviljas under tid som prövas skälig.

Enligt det nämnda lagrummet ingives ansökan till polismyndigheten i den ort där den dömda vistas. Polismyndigheten har att med eget yttrande skyndsamt översända ansökningen till länsstyrelsen, som meddelar beslut i ärendet. Med stöd av 83 § straffverkställighetslagen förde klagan över länsstyrelsens beslut med anledning av sökt straffuppskov tillhör jämlikt 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt denna domstols upptagande och avgörande.

Remissyttrandena. Flertalet remissorgan tillstyrker att instansordningen i mål om straffuppskov ändras i enlighet med kommitténs förslag. Inte i något yttrande framkommer betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt mot att bortflytta dessa mål från regeringsrätten.

Beträffande det närmare innehållet i de avgivna yttrandena får utskottet hänvisa till propositionen s. 11 och 12.

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen i förevarande del följande:

Under de två sistförflutna åren har regeringsrättens målbalans ökat oroväckande. Antalet inkomna mål, som inte behandlats, uppgick den 31 december 1962 till ej mindre än 6 836. Med hänsyn till utvecklingen av regeringsrättens arbetsläge har förvaltningsdomstolskommittén såsom en partiell reform i syfte att begränsa regeringsrättens arbetsbörda föreslagit, att målen om uppskov med straffverkställighet, vilka enligt gällande ordning i sista instans prövas av regeringsrätten, överflyttas till fängvårdsstyrelsen. Vid prövning av straffuppskovsmål förutsattes fängvårdsstyrelsen ha sådan kvalificerad sammansättning, som anges i 84 § straffverkställighetslagen. Styrelsen skall sålunda bestå av generaldirektören eller dennes ställföreträdare, en tjänsteman i styrelsen som Kungl. Maj:t bestämmer samt två av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller ha varit innehavare av domarämbete.

Den nuvarande arbetsanhopningen inom regeringsrätten är från skilda synpunkter mycket besvärande. Dels uppkommer betydande försening med vissa måls avgörande och dels minskas domstolens möjligheter att genom prejudikatbildning vägleda rättstillämpningen och sörja för enhetlighet och fasthet i lagtolkningen. I avvaktan på att en mera genomgripande förändring av regeringsrättens ställning kan äga rum bör man enligt min mening eftersträva arbetslättnad för domstolen genom att från dess prövning undantaga mindre betydelsefulla mål. På denna princip bygger den vid 1958 års riksdag genomförda fullföljdsbegränsningen i taxeringsmål och den vid 1960 års riksdag beslutade överflyttningen av nöjesskattsmål från regeringsrätten till kammarrätten. Mot att avskilja målen om uppskov med verkställighet av straff från regeringsrätten har inte något av de hörda remissorganen uttalat betänkligheter, och även jag vill förorda, att regeringsrätten befrias från handläggningen av dessa mål.

I några remissyttranden ifrågasättes, om klagorätten i straffuppskovsmål bör bibehållas. Målen skulle antingen kunna stanna hos länsstyrelserna eller upptagas och avgöras av fängvårdsstyrelsen som första och sista instans. Enligt min mening talar emellertid övervägande skäl för att bibehålla en ordning, som möjliggör överprövning av beslut, varigenom uppskov med verkställighet vägrats. Den av kommittén föreslagna instansordningen tillgodoser alla de krav som med hänsyn till straffuppskovsmålen beskaffenhet rimligen kan ställas från rättsskyddssynpunkt. Visserligen finner jag lika med några av remissinstanserna, att vissa skäl av principiell art kan åberopas

mot den av kommittén föreslagna ordningen enligt vilken besvär över länsstyrelses beslut skall föras hos ett centralt ämbetsverk. Dessa principiella skäl torde dock icke kunna åberopas mot att besvären prövas av den kriminalvårdsnämnd som skall inrättas vid brottsbalkens ikraftträdande, vilket beräknas ske den 1 januari 1965. Härtill kommer att det, med hänsyn till att länsstyrelsernas befattning med verkställighet av frihetsstraff numera upphört, synes böra övervägas att befria dem jämväl från ansökningar om uppskov med sådan verkställighet. Då sålunda anordningen med besvär från länsstyrelserna till fångvårdsstyrelsen kan betraktas som ett kortvarigt provisorium, finner jag mig, för att tillgodose det trängande behovet av lättnad i arbetsbördan för regeringsrätten, böra tillstyrka kommitténs förslag om överflyttning av besvärsmålen till fångvårdsstyrelsen.

Då det numera får anses gälla såsom en huvudregel för det administrativa besvärsförfarandet, att besvär skall ingivas till den myndighet vars beslut överklagas, torde bestämmelse böra meddelas härom. Utan uttrycklig föreskrift lär enligt allmänt tillämpad grundsats gälla, att besvärstiden skall anses iakttagen även om besvären inom den gällande fristen ingivits direkt till fångvårdsstyrelsen.

Bestämmelserna om ändrad instansordning för straffuppskovsmålen torde böra träda i kraft den 1 juli 1963. Då det är angeläget att den ändrade instansordningen så snabbt som möjligt medför en avlastning av regeringsrättens arbetsbörda, förordar jag att besvär över sådana beslut av länsstyrelse, som regeringsrätten före nämnda dag inte hunnit behandla, skall överlämnas till fångvårdsstyrelsen för att prövas av denna.

Fångvårdsstyrelsens befattning med straffuppskovsmålen torde komma att föranleda visst behov av arbetskraftsförstärkning.

Lagrådet har lämnat förslaget jämväl i förevarande del utan erinran.

Utskottet

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet får alltså hemställa,
att förevarande proposition, nr 147, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 maj 1963

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Nyström, Arvidson, fröken Mattson, herrar Ferdinand Nilsson, Hilding, Lundin och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Landgren, Östrand, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås, Fröding och fröken Bergegren.